

De kinderen
van het armenhuis

Van Jennifer Worth verscheen eveneens bij Ambo|Anthos uitgevers

Haal de vroedvrouw!

Jennifer Worth

De kinderen van het armenhuis

Vertaald door
Karin E. Pijl en
Lidy Pol

Ambo|Anthos
Amsterdam

Hoewel dit een waargebeurd verhaal is, zijn de namen en kenmerkende eigenschappen van mensen die in dit boek voorkomen soms veranderd.

De vertaling van het gedicht op p. 272 is overgenomen uit
De kroongetuige van Maarten 't Hart.

ISBN 978 90 472 0447 3

© 2005 Jennifer Worth

© 2014 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam, Karin E. Pijl en Lidy Pol

Oorspronkelijke titel *Shadows of the workhouse*

Oorspronkelijke uitgever Weidenfeld & Nicholson

Omslagontwerp b'IJ Barbara

Omslagillustratie © Thurston Hopkins/Getty Images

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Opgedragen, uit respect en dankbaarheid,
aan Patricia Holt-Schooling van Merton Books
wier visie, ondernemingsgeest en moed geleid hebben
tot de publicatie van mijn boeken.

Inhoud

I DE KINDEREN VAN HET ARMENHUIS

Het Nonnatushuis 11

De opkomst van het armenhuis 23

Jane 31

Sir Ian Astor-Smaleigh 40

Een dag om nooit te vergeten 47

Frank 57

Billingsgate 68

Een visventer in de leer 80

Peggy 91

Tot de dood ons scheidt 102

En de zachtmoedigen zullen het aardrijk beërven 115

II DE RECHTSZAAK VAN ZUSTER MONICA JOAN

Zuster Monica Joan 129

Kaakgangreen 140

Monopoly 147

Tante Anne 156

Vrije tijd 165

De rechtszaak 174

III DE OUDE SOLDAAT

Meneer Joseph Collett 203

De jonge Joe 215

De rekruteringssergeant 223

Het legerleven 236

Zuid-Afrika 1899-1902 248

Frankrijk 1914-1918 257

Londen 1939-1945 265

De schaduw van het armenhuis 272

Het laatste trompetsignaal 285

Epiloog 291

Dankwoord 295

I

DE KINDEREN
VAN HET ARMENHUIS

Het Nonnatushuis

Het Nonnatushuis was zowel een nonnenklooster als de werkplek van de verpleegsters, de vroedvrouwen en de zusters van Sint-Raymundus Nonnatus*. Het huis bevond zich in het hart van de Londen- se Docklands en de kliniek bediende de wijken Poplar, de Isle of Dogs, Stepney, Limehouse, Millwall, Bow, Mile End en gedeeltes van Whitechapel. Ik heb daar in de jaren vijftig van de vorige eeuw ge- werkt. Vlak na de Tweede Wereldoorlog, toen de littekens van de ver- woeste stad nog overal te zien waren – platgebombardeerde plekken, weggeslagen gevels van winkels, afgesloten straten en huizen zon- der daken (vaak bewoond). Toen er elke dag miljoenen tonnen vracht in- en uitgeladen werd in de haven. Enorme koopvaardij schepen voe- ren de Theems op om daarna via een ingewikkeld systeem van kana- len, sluizen en dokken naar de kades gelooft te worden. Het was heel gewoon om de torenhoge romp van een koopvaardij schip voor- bij te zien varen als je over straat liep. Zelfs in de jaren vijftig nog werd ongeveer zestig procent van alle vracht handmatig uitgeladen, in de havens wemelde het dan ook van de arbeiders. De meesten van hen

* De Vroedvrouwen van Sint-Raymundus Nonnatus is een pseudoniem. Ik heb de naam van Sint-Raymundus Nonnatus gekozen omdat hij de patroonheilige is van vroed- vrouwen, verloskundigen, zwangere vrouwen en pasgeboren baby's. Hij kwam in 1204 in Catalonië in Spanje per keizersnede ter wereld ('non natus' is Latijn voor 'niet geboren'). Zijn moeder stierf bij zijn geboorte. Hij werd priester en overleed in 1240.

woonden met hun gezin in de huisjes en huurkazernes rondom de havens.

De gezinnen waren groot, soms heel groot, en de woonruimte krap. Naar huidige maatstaven beoordeeld zouden de levensomstandigheden zelfs dickensiaans genoemd kunnen worden. De meeste woningen hadden stromend water, maar geen warm water. Ongeveer de helft had een wc in huis, maar bij de andere helft was die buiten en moest die gedeeld worden met andere gezinnen. Heel weinig huizen hadden een badkamer. Je ging in bad in een ijzeren tobbe die in de keuken of de woonkamer werd gezet, hoewel openbare badhuizen ook veel gebruikt werden. De meeste huizen hadden elektrisch licht, maar gaslampen waren ook nog heel gewoon; ik heb heel wat baby's bij het flakkerende licht ervan ter wereld helpen brengen, evenals bij het licht van een zaklantaarn of stormlamp.

Het was vlak voor de sociale revolutie van 'de pil' en vrouwen kregen vaak veel kinderen. Een collega van mij heeft een vrouw geholpen bij de bevalling van haar achttiende kind, en ik bij een vrouw die haar vierentwintigste kind kreeg! Toegegeven, dit waren extreme gevallen, maar tien kinderen hebben was heel gewoon. Hoewel het steeds meer in zwang raakte om in het ziekenhuis te bevallen, deden de vrouwen in Poplar niet mee aan die 'mode'; zij waren terughoudender en gaven nog steeds de voorkeur aan thuis bevallen. In de jaren twintig en dertig hielpen vrouwen elkaar nog steeds bij het bevallen, zoals ze eeuwenlang hadden gedaan, maar in de jaren vijftig, met de komst van de National Health Service, werden alle zwangerschappen en geboorten begeleid door professionele vroedvrouwen.

Ik werkte bij de zusters van Sint-Raymundus Nonnatus, een religieuze orde van anglicaanse nonnen die omstreeks 1840 was gesticht. Het was ook een orde die pionierde in het verplegen, in een tijd waarin verpleegsters over het algemeen beschouwd werden als het uitschot van de maatschappij. De nonnen, die de eeuwige gelofte van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid hadden afgelegd, waren sinds 1870 in Poplar. Ze waren met hun werk begonnen in een tijd toen er praktisch geen medische hulp was voor de allerarmsten, en vrouwen en hun pasgeboren baby daardoor soms in het kraambed stierven. Het leven dat de nonnen leidden stond in het teken van volledige toewijding aan hun

religie en aan de mensen die volgens hen hun zorg nodig hadden. In de tijd dat ik in het Nonnatushuis werkte was zuster Julianne er abdis.

Nonnenkloosters lijken vaak vrouwen van middelbare leeftijd aan te trekken die het gewone leven niet aankunnen. Deze vrouwen zijn alleenstaand, weduwe of gescheiden, en eenzaam. Ze zijn bijna altijd zachtaardig, timide en verlegen van aard, en smachten naar de goedheid die ze niet in de harde buitenwereld maar wel in het klooster aantreffen. Meestal zijn ze erg vroom en hebben ze een onrealistisch of geromantiseerd beeld van het kloosterleven waarvan ze graag deel willen uitmaken. Toch hebben ze meestal niet echt een roeping, waardoor ze niet in staat zijn om de gelofte van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid af te leggen. Ook hebben ze vermoedelijk niet de karaktersterkte om naar die gelofte te leven. Ze geven zich niet volledig over aan die wereld, maar onttrekken zich er ook niet aan.

Jane was zo'n vrouw. Ze was ongeveer vijfenveertig jaar toen ik haar ontmoette, maar leek veel ouder. Ze was lang, mager, zag er aristocratisch uit, had stijl, mooie scherpe gelaatstrekken en uitstekende manieren. Ze zou een schoonheid geweest kunnen zijn, maar door haar slonzigheid zag ze er gewoontjes en onopvallend uit. Het leek bijna opzet dat ze er zo uitzag. Haar zachte grijze haar dat anders in krullen haar gezicht zou hebben omlijst, was piekerig en vormeloos, omdat ze het zelf knipte. Haar lengte zou haar iets gedistingeerds hebben gegeven als ze haar schouders niet had laten hangen, waardoor ze gebukt liep en kleiner leek. In haar grote, expressieve ogen, omringd door zorgrimpels, lag een ondefinieerbare angst. Ze praatte zo zacht dat het klonk als zenuwachtig gefluister en haar lach was een nerveuze giechel.

Die nervositeit was zelfs haar belangrijkste karaktertrek. Ze leek overal bang voor te zijn. Ik zag dat ze tijdens maaltijden haar mes en vork pas durfde op te pakken nadat alle anderen dat gedaan hadden, waarbij haar handen vaak zo trilden dat ze een van beide weer liet vallen. Waarna ze zich uitvoerig verontschuldigde bij iedereen, maar vooral bij zuster Julianne, die aan het hoofdeinde van de tafel zat.

Jane woonde al jaren in het Nonnatushuis en was noch verpleegster noch huishoudelijke hulp, maar een mengeling van beide. Ik had de indruk dat ze zeer intelligent was en met gemak een verpleegstersop-

leiding had kunnen volgen. Ze zou ook een heel goede verpleegster zijn geweest, maar iets moet haar daarvan weerhouden hebben. Waarschijnlijk was het haar chronische nervositeit, want ze zou nooit de verantwoordelijkheid aangekund hebben die een verpleegster elke dag op zich moet nemen. Zuster Julienne liet haar daarom alleen eenvoudig werk doen, zoals bedlegerige patiënten wassen of klyasma's geven, of pakketjes afleveren bij patiënten. Maar zelfs bij deze kleine klussen sloeg bij Jane vaak de angst toe, waarbij ze obsessief haar tas controleerde en nerveus in zichzelf mompelde: 'Zeep, handdoeken. Heb ik nu alles? Ben ik niets vergeten?' Dit leidde ertoe dat het haar twee, drie uur kostte om een klus te klaren waarvoor iedere competente verpleegster twintig minuten nodig had. Wanneer ze klaar was met haar werk, verlangde ze bijna pathetisch naar erkenning, wachtte ze met een smekende blik in haar ogen af tot iemand zei dat ze het goed gedaan had. Zuster Julienne prees haar altijd, maar ik kon zien dat ze het vermoedend vond om alert te blijven op Janes behoefte aan goedkeuring.

Jane hielp de verpleegsters en de vroedvrouwen in de kliniek met kleine taken, zoals het schoonmaken van de instrumenten, het inpakken van de tassen, enzovoort, maar ook daar wilde ze het iedereen, op het irritante af, naar de zin maken. Als iemand vroeg om een injectiespuit, rende ze weg en kwam ze met drie terug. Als iemand vroeg om een prop watten voor één baby, kwam ze terug met genoeg watten voor twintig baby's die ze dan bijna kruiperig en nerveus giechelend overhandigde. Dit diepe verlangen om anderen een genoeg te doen gaf haar rust noch troost.

Ik vond het verontrustend, vooral ook omdat ze oud genoeg was om mijn moeder te zijn. En omdat ze drie keer zo lang over een klus deed als ik besloot ik haar niet meer te vragen iets voor me te doen. Toch bleef ze me intrigeren.

Jane was meestal thuis en daarom was een van haar taken het aannemen van de telefoon en het noteren van boodschappen, wat ze uiterst precies deed en met overdreven aandacht voor detail. Ook hielp ze mevrouw B. in de keuken. Dit leidde vaak tot ruzie omdat mevrouw B. een snelle, efficiënte kok was en Janes nerveuze gedub en getreuzel haar hoorndol maakte. Ze schreeuwde dan tegen Jane: 'Schiet nou eens op!' waarna die arme Jane verlamd van angst stamelde: 'O jee, ja,

natuurlijk, snel, ja, natuurlijk.' Maar ze kwam niet in beweging, bleef stokstijf staan en jammerde alleen maar.

Op een keer hoorde ik hoe mevrouw B. Jane opdroeg de aardappelen te schillen en doormidden te snijden, zodat ze gepoft konden worden. Toen ze de aardappelen later in de oven wilde zetten, zag ze dat Jane elke aardappel in twintig stukjes had gesneden. Ze had mevrouw B. zo graag een plezier willen doen door ze precies doormidden te snijden, dat ze er daarna niet meer mee kon ophouden en elke helft opnieuw doormidden had gesneden en er één grote hoop aardappelpartjes was overgebleven. Mevrouw B. sprong van woede uit haar vel en Jane viel achterover tegen de muur en smeekte, trillend over haar hele lichaam en spierwit van angst, om vergeving. Gelukkig kwam zuster Julienne op dat moment de keuken binnen. Ze overzag de situatie en redde Jane. 'Het geeft niet, mevrouw B., dan eten we vandaag aardappelpuree. Ze zijn precies groot genoeg om te koken. Jane, ga jij met mij mee? De was is net terug van de wasserij en moet gesorteerd worden.'

Haar angst, haar droefheid, haar dankbaarheid en haar liefde, het was allemaal uit de ogen van de arme Jane af te lezen. Ik keek haar na terwijl ze wegliep en vroeg me af waardoor ze zo breekbaar was geworden. Hoewel de nonnen haar altijd vriendelijk bejegenden, leek ze zich diep eenzaam te voelen.

Ze was erg vroom en ging elke dag naar de mis. Ook nam ze deel aan de vijf getijdengebeden die door de nonnen opgezegd werden. Ik had haar in de kapel zien zitten terwijl haar vingers over de kralen van de rozenkrans gleden, haar blik strak op het altaar gericht was en ze monotoon de woorden prevelde: 'Jezus houdt van me, Jezus houdt van me.' Steeds weer, wel honderd keer. Het is gemakkelijk om smalend te doen over zoveel devotie. Vrouwen als Jane heb je overal en ze zijn altijd een gemakkelijk doelwit voor spot.

Ik liep een keer samen met Jane over de markt in Chrisp Street. Het was vlak voor Kerstmis en de kramen lagen vol met snuisterijen en curiosa, bedoeld als kerstgeschenken. We liepen naar een van de kramen. In het midden van de tafel lag een klein houten voorwerp van ongeveer vijftien centimeter lang. Het was bijna rond en glad en had een dunne rand die naar onderen toe breder werd. Het uiteinde van de tuit was rond en glad en in het midden zat een gaatje.

Jane pakte het voorwerp op en hield het tussen duim en wijsvinger omhoog zodat iedereen het kon zien.

‘O, wat is dit?’ zei ze vragend.

Iedereen zweeg en keek naar Jane en naar het voorwerp dat ze in haar hand hield. Niemand lachte.

De eigenaar van de kraam was een door de wol geverfde venter van ongeveer vijftig jaar met een vlotte babbel, die zijn hele leven al bric-à-brac verkocht. Met een theateraal gebaar schoof hij zijn pet naar achteren, nam zijn sigaret uit zijn mond en drukte die langzaam uit op de rand van de tafel. Hij keek naar zijn publiek en zette grote ogen op van verbazing voordat hij antwoord gaf. ‘Wat dit is, dame? Wat dit is? Maar mevrouw, hep u so’n ding nog nooit eerder gesien dan?’

Jane schudde haar hoofd.

‘Allemachtig. Nou, dit is dus ’n honingroerder, dame. Om honing mee te roere.’

‘Werkelijk? Wat interessant!’ mompelde Jane.

‘Ja, ja, heel interessant zelfs. En oud. Se sijn antiek, dame. Bestaan al heel lang. ’t Verbaast me dat u se nie eerder ben tegengecome.’

‘Nee, ik heb ze nog nooit gezien. Zo leer je er elke dag weer wat bij. Hoe gebruik je hem?’

‘Hoe je hem gebruikt? Aha, nou, dat sal ik effe demonstrere. Mag ik effe?’

Hij boog zich voorover en pakte het voorwerp uit Janes uitgestrekte hand. De menigte, die steeds groter was geworden, drong naar voren om geen woord te hoeven missen.

‘Dat sal ik u late sien, dame. U steek de honingroerder in de pot met honing en roer de honing so om’ – hij deed het voor met een lichte polsbeweging – ‘waarna de honing op dese rand hier blijf legge – siet u de rand, dame?’ (Hij wreef er bewonderend met zijn vinger overheen.) ‘Nou, de honing blijf dus op die rand legge en druipeer daarna af.’

‘Werkelijk?’ zei Jane. ‘Wat fascinerend. Daar was ik nou nooit opgekomen. Ik neem aan dat hij veel gebruikt wordt door mensen op het platteland die bijen houden.’

‘O, ja, mense op ’t platteland gebruike ’m elke dag met al die bloeme en bije daar.’

‘Nou, hij is vast heel nuttig. Zuster Julianne is dol op honing. Ik

denk dat ik deze voor haar koop, als kerstgeschenk. Ik weet zeker dat ze hem leuk zal vinden.'

'O, ja. Suster Julienne sal dit leuk finde, fast en seker. As u het mij vraag, dame, kan u suster Julienne geen mooier kerstgeschenk gefe dan dit. Nou, eigenlijk kos dese prachtige honingroerder vier shilling, maar foor u, dame, omdat u 'm foor suster Julienne koop foor Kerstmis, mag u 'm hebbe foor twee shilling en sixpence, en das 'n koopie, datverseker ik u.'

De venter glimlachte haar welwillend toe.

'Dat is heel aardig van u,' zei Jane terwijl ze hem het geld overhandigde. 'Ik moet zeggen dat ik er heel blij mee ben, en zuster Julienne zal er ook heel blij mee zijn als ze hem ziet.'

'Seker wete. 't Was me 'n waar genoeye om sake met u te doen, mefrouw. Me dag kan nie meer stuk danksij u.'

'Dankzij mij?' zei Jane met een lieve, droevige glimlach. 'Dat kan ik me haast niet voorstellen, maar ik ben er blij mee. Het is altijd fijn om iemand een plezier te doen. Toch?'

Op eerste kerstdag, na de ochtendmis, dekten we in de eetkamer de tafel voor de lunch. Midden op tafel stond ter versiering een groepje engelen. De geschenken werden tijdens de lunch uitgedeeld door ze naast ieders bord te leggen. Mijn blik viel steeds weer op het doosje dat naast het bord van zuster Julienne lag, verpakt in zilverpapier en versierd met een rood lint. Hoe zou ze erop reageren?

We zaten met zijn veertien aan tafel tijdens de lunch die eerste kerstdag, onder wie twee nonnen die over waren uit Noord-Afrika, gekleed in hun mooie witte habijt. Het dankgebed werd uitgesproken, waarin herinnerd werd aan de geschenken van de drie wijzen uit het Oosten, waarna we allemaal onze geschenken openmaakten. De oh's en ah's waren niet van de lucht, er werden vreugdekreten geslaakt, er werd gegiecheld en de vrouwen bedankten elkaar met een zoen. Zuster Julienne pakte het zilveren doosje en zei: 'Wat zou dit kunnen zijn?' Mijn hart sloeg over. Ze verwijderde het papier en opende het doosje. Alleen haar wenkbrauw, die ze heel licht optrok, verraadde haar. Ze deed de deksel voorzichtig weer op het doosje en wendde zich met een stralende glimlach tot Jane.

'Wat ontzettend leuk! Een alleraardigste gedachte, Jane. Die heb ik

altijd al willen hebben. Ik ben er heel blij mee en zal hem altijd koesteren.'

Jane boog zich gewillig naar haar toe. 'Het is een honingroerder. Hij is antiek.'

'O, ja, dat zag ik meteen. Een prachtig geschenk, Jane, en echt iets voor jou om te geven. Heel attent.'

Zuster Julienne gaf haar een zoen en stopte het doosje onder haar scapulier.

Op het eerste gezicht leek het alsof Jane niet al te slim was. Maar door haar voorliefde voor boeken beseftte ik al gauw dat ze in werkelijkheid het tegenovergestelde was. Ze las alles, het was bijna een obsessie voor haar. Boeken waren haar enige luxe, ze behandelde ze met zorg en liefde. Ik keek stiekem welke auteurs ze las: Flaubert, Dostojevsky, Russell, Kierkegaard. Ik was stomverbaasd. Dat ze elke dag in de bijbel las, was te verwachten, maar naast het Oude en Nieuwe Testament las ze godsdienstige geschriften van Thomas van Aquino, Augustinus, en Johannes van het Kruis. Ik keek nu met andere ogen naar haar. Aquino lezen voor je plezier! Deze vrouw was beslist niet dom.

En toch, als er iemand de kamer binnenkwam terwijl ze zat te lezen, sprong ze meteen zenuwachtig uit haar stoel op, legde schuldbewust haar boek opzij en vroeg: 'Heb je iets nodig? Kan ik iets voor je ophalen?' Of, zoals bij een andere gelegenheid: 'Ik wilde net de tafel gaan dekken voor het ontbijt. Ik was niet aan het luieren, hoor, echt niet.' Zo leek een intelligente vrouw zich niet te gedragen.

Later hoorde ik dat Jane twintig jaar lang in de huishouding had gewerkt. Ze was veertien toen ze als dienstmeisje begon, wat in die tijd hard werken was. Ze moest om vier uur 's morgens opstaan om hout en kolen te halen, de asladen leeg te halen en het vuur in de open haarden aan te steken. Daarna volgde een dag van hard werken, want de vrouw des huizes moest op haar wenken bediend worden, tot tien, elf uur 's avonds, waarna ze eindelijk kon gaan slapen.

Jane was hopeloos geweest in huishoudelijk werk. Hoe hard ze ook haar best deed, ze kreeg zelfs de eenvoudigste klussen niet voor elkaar. De vrouw des huizes was dan ook altijd kwaad op haar. Jane werd steeds nerveuzer en liet van alles uit haar handen vallen. Ze leefde voortdurend in angst dat ze iets verkeerd zou doen, wat ook altijd ge-

beurde, waarna ze ontslagen werd en weer op zoek moest naar een nieuwe betrekking – waar alles dan weer van voren af aan begon.

Er waren er niet veel die zo ongeschikt voor huishoudelijk werk waren als Jane. Ze was uiterst onbekwaam, hoewel het voor hoogst intelligente mensen niet ongewoon is dat ze moeite hebben met alledaagse, praktische zaken.

Arme Jane! Ik heb één keer gezien hoe ze een gaskousje probeerde aan te steken. Het kostte haar veertig minuten. Eerst liet ze alle lucifers op de grond vallen, daarna trok ze het gaasje kapot, brak ze het glazen kapje, sneed ze zichzelf in de vinger, stak ze een theedoek in brand en verschroeide ze het behang. Geen wonder dat ze steeds weer de laan werd uitgestuurd.

Ik herinner me dat Jane, bij een andere gelegenheid in het Nonnatushuis, melk morste op de vloer. Ze begon te beven en jammerde: 'Ik maak het schoon, ik maak het meteen schoon.' Waarna ze de hele keukenvloer een beurt gaf, waarbij alle tafels en stoelen aan de kant werden geschoven. Niemand kon haar daarvan weerhouden. Ze stond erop de hele keuken onder handen te nemen. Ik vroeg zuster Julianne waarom ze zich zo gedroeg.

'Jane heeft het als kind zwaar te verduren gehad,' legde ze uit. 'Dat heeft littekens nagelaten die nooit meer zullen weggaan.'

Jane ging zelden uit, ze verliet het Nonnatushuis 's avonds nooit. De enige bij wie ze op bezoek ging was Peggy die op de Isle of Dogs woonde, samen met haar broer Frank.

Niemand zou Peggy plomp willen noemen. Voluptueus zou een betere omschrijving zijn. Haar zachte rondingen getuigden van ongedwongenheid en welbehagen. Haar grote, grijze ogen en donkere, gekrulde wimpers hadden iets dromerig diepzinnigs en sensueels. Haar gladde, gave huid had een prachtige glans en elke keer als ze glimlachte, wat ze vaak deed, kreeg ze kuiltjes in haar wangen, waardoor ze nog mooier werd en je je ogen nog moeilijker van haar af kon houden. Kortom: ze had allure.

Toch was Peggy geen luie dame die haar schoonheid koesterde met crèmes en lotions, of met mannen flirtte. Peggy was schoonmaakster. Met het schoonmaken van kantoren in de vroege ochtenduren, haar

‘mevrouwen’ in Bloomsbury en Knightsbridge, en de restaurants en banken aan het eind van de middag, had ze het altijd druk.

Peggy maakte drie ochtenden in de week schoon in het Nonnatus-huis en als ze klaar was hing er in huis altijd de zoetige geur van boenwas en carbolzeep. Iedereen mocht haar. Haar schoonheid was verfrissend en met haar glimlach monterde ze iedereen op. Bovendien zong ze zachtjes onder het poetsen en boenen. Ze had een mooie stem en zong zuiver. Haar repertoire bestond uit ouderwetse volksliedjes en hymnen, zoals kinderen die vroeger op school of op de zondagsschool leerden. Het was een genot om naar haar te luisteren. En als ze sprak, klonk het al even charmant.

Ze was vriendelijk tegen iedereen en leek zich nooit te ergeren. Ik herinner me nog de keer dat ik de halve nacht in touw was geweest (in mijn herinnering werden baby’s altijd midden in de nacht geboren, en bij voorkeur als het regende) en doorweekt en met modderige schoenen binnenkwam. Ik had veertig minuten in Manchester Road moeten wachten omdat de draaibrug open was om de vrachtschepen door te laten, en was daardoor moe en humeurig. Ik liep de gang door naar de kliniek en was me er niet eens van bewust dat ik natte, modderige voetstappen achterliet op de mooie victoriaanse tegels die Peggy net gewreven had tot ze glansden. Tot ik me boven aan de trap omdraaide en zag welke troep ik van haar noeste arbeid gemaakt had.

‘O, jee – sorry!’ zei ik halfhartig.

Ze lachte stralend naar me op en lag meteen op haar knieën. ‘Niet over inzitten,’ zei ze innemend.

Peggy was ouder dan ze eruitzag. Dankzij haar mooie gladde huid, op wat lachrimpeltjes om haar ogen na, zag ze eruit als dertig, hoewel ze in werkelijkheid bijna vijfenveertig was. Haar soepele lijf was lenig als dat van een jong meisje en ze bewoog zich gracieus. Menige vrouw van vijfenveertig zou er graag zo jong uitgezien hebben, ik vroeg me dan ook af wat haar geheim was. Kwam het misschien van binnenuit, was het een heimelijk genot dat haar zo’n jeugdige uitstraling gaf?

Peggy leek minstens twintig jaar jonger dan Jane, hoewel beide vrouwen ongeveer even oud waren. Haar zachte rondingen contrasteerden sterk met Janes stramme, hoekige lijnen; haar gave, jonge huid met Janes uitgedroogde rimpels; haar mooie blonde haar met Janes